

Hónapló

Dalos György

Fekete-fehér

Berlin, 2020. június 12.

El kell mesélnem, még ha az önfényezés gyanújába keveredek is: a nyugat-berlini Buchhändlerkeller elérkezettnek látván az időt, e hét keddjére tűzte ki eredetileg március közepére tervezett felolvasásomat. Erről előzőleg telefonon értesítettek, tapintatosan figyelmeztetve, hogy maszkban kell megjelennem, mint ahogy a közönség is száj- és orrfedőt fog viselni, és egymástól tisztes távolságra ül, nehogy az irodalmi esemény akarva-akaratlanul a kórokozó terjedését segítse elő. Persze, tette hozzá a meghívó hölgy, hogy hányan jönnek el egyáltalán, nehéz megjósolni, hiszen még szabályos helyzetben sem mérhető fel a közönségigény. A Buchhändlerkeller nagy múltú irodalmi egyesület, mintegy negyven főt befogadó helyiséggel rendelkezik. Régi hagyomány, hogy a rendezvény után a szerző dedikál, miközben a jelenlévőket egy-egy pohár borral kínálják.

194

Nos, a felolvasáson mintegy huszonöten jelentek meg, éppen kimerítve a „soziale Distanz” által megengedett sűrűséget. A hallgatósággal szemben, a mikrofon mögött, álarc nélkül ülve adtam ízelítőt legújabb művemből, ezt követte a beszélgetés, majd a szignálás. Szereplésemnek az adott különös fontosságot, hogy a Buchhändlerkeller hónapok óta először fogadott vendégeket, korábban, mint a nagy kapacitású Literaturhaus, a városszéli Literarisches Colloquium vagy a színházak, amelyek legjobb esetben az őszi évadról ábrándozhatnak. Egyszerűen a kulturális vesztegzár múltán megújulhatott az a műsorforma, amelyet Magyarországon a hatvanas években kissé mesterkéltten „író-olvasó találkozónak” neveztek. Íróként a mikrofon mögül mindenekelőtt arra lettem figyelmes, hogy olvasóim életkorátlagá hatvan-hetven év táján jár. Ez a benyomás nem volt új, legfeljebb kiegészült azzal a médiában újra meg újra hangsúlyozott körülménnyel, mely szerint a vírus a nyugdíjasokra veszélyesebb, mint a virgonc ifjúságra. Tulajdonképpen, gondoltam, hálásnak kell lennem nekik, akik jelenlétükkel nagyobb kockázatot vállaltak, mint amit egy másfél óras, netán unalmas irodalmi esemény megérdemel.

Ocsúdik a világ. Kelet-Berlinben az Alexanderplatztól a lakásomig vezető úton egymást érik a kiskocsmák, noha egyik-másik még nem nyitott ki, némelyikről pedig, akár a kisebb boltok egy részéről, sejteni lehet, hogy már nem is fog. Január óta igen sok, mint errefelé mondják, „kis- és legkisebb vállalkozó” ment csődbe, a szolgáltató szférában tömeges az elbocsátás. A szenátus persze igyekezett mentőkötelet dobni, vissza nem térítendő egyszeri segílyt folyó-

sított a kultúrának is – „korona-hozzájárulás” a neve. A Buchhändlerkeller biztosan igénybe vette, hiszen a belépés ingyenes, a két-három fős személyzetnek legalább a rövidített munkaidőért fizetés, a szerzőknek pedig mégoly szerény fellépti díj jár. Irodalmi termelők és fogyasztók, egyként infúzió ten-gődünk a várva várt gyógyulásig.

*

Több mint nyolc percen át térdel a rendőr a megbilincselte férfi nyakán, majd megállapítják a halál beálltát. Mindez látható, George Floyd könnyör-gése hallható, a borzalmas média jóvoltából ezerszer felidézhető. A rendőrt gondatlanságból elkövetett emberölés gyanújával őrizetbe veszik, vizsgálat indul ellene. Bevallom, nekem a szívszorító felvétel láttán-hallatán egy apró momentum elkerülte a figyelmemet: a rendőr és az áldozat eltérő bőrszíne. Pedig hát néhány óra múlva emiatt vagy ennek örvén lángol egész Amerika és a fél világ: előbb a hömpölygő tüntetések, a felgyújtott autók, kifosztott üzletek, majd az Óvilágra is átcsapó tiltakozó mozgalmak a rasszizmus ellen. Megszólal a másik fél is: előkerülnek Floyd büntetett előéletének ok-mányai, drogfogyasztásának bizonyítékai, s felhangzik a hozzájuk tartozó érvelés. Eszerint nem is a reá nehezedő rendőrtérd végzett vele, vagy ha igen, az csak felgyorsította amúgy is elkerülhetetlen pusztulását. A tilta-kozásokat ebben a felfogásban a terrorista „Antifa” és az őt támogató New York-i balliberális elit szervezné Trump elnök megbuktatására. Harmadik felvonásként a tiltakozók szobrokat döntenek – előbb rabszolga-kereskedést űző, rabszolgákat tartó történelmi személyiségeket, majd Kolumbusz Kris-tófét, akihez az indiánok elleni irtó hadjáratot kötik. Végül – bár ki tudja, végül-e? – felvetődik az *Elfújta a szél* könyv- és filmváltozatának forgalom-ból történő kivonása.

195

Egyik első maradandó moziélményem *A béke völgye* című jugoszláv hábo-rús film volt John Kitzmillerrel a főszerepben. Egy jelenetben a jóságos ame-rikai pilóta nyakába veszi Markót, a szlovén kisfiút. Annak feltűnik a tiszt sötét bőrszíne, s ujjával próbálja fehérre vakarni, amin azután Kitzmiller jó-indulatúan kacag. Ma is emlékszem a Szikra nézőinek elragadtatott derült-ségére, amelyben önfeledten osztoztam. Hogy is ne! A néger, mint pozitív hős, tökéletesen beleillett a *Tamás bátya kunyhóján* és Paul Robeson *Zsong a folyó* dalán edzett serdülő érzésvilágomba, s megfelelt egy másik, szovjet dalban kimondott evidens felfogásnak: „Egyik ember annyi, mint a másik, / bár a bőre barna vagy fehér.”

Persze volt ebben a lelkesültségben jó adag propaganda, mesterségesen szított Amerika-ellenesség, de később, felnőtt fejjel, előítéletektől szabadon megállapíthattam, hogy az Államokban még a hatvanas években is bőven létezett faji diszkrimináció és rasszista érzület, amelynek a nagy békeszer-ző, Martin Luther King is áldozatául esett. Mellesleg meggyilkolása után a nagyvárosokban nem kevésbé brutális zavargások zajlottak, mint amilyen-eknek egy hete döbönt tanúi vagyunk.

Mostanság divat a baloldali „politikai korrektség” szidalmazása, már-már hozzátartozik egy másfajta jó modorhoz. Nekem is van ellene kifogásom. Értem, hogy „néger” helyett „színes bőrűt”, sőt „afroamerikait” mondanak,

mindkettő jobban hangzik, mint a „nigger”. Mindazonáltal ezek a szóhasználati finomítások elfödik a problémát. Az ugyanis, hogy a George Floyd halálával végződő, szaknyelven „fojtófogásnak” titulált eljárásban tetten érhető-e rasszista indíték, vagy sem, voltaképpen közömbös. A „fojtófogás” az adott időpontban szabályosnak elismert rendőri technika volt, amelyet nemre, bőrszínre, felekezetre való tekintet nélkül bárkire szabad alkalmazni. A rendőr elleni vizsgálat legfőljebb arra terjedhet ki, hogy Floyd esetében arányos volt-e a fellépés. Ugyanígy hamisnak érzem azt a magyarázatot, hogy ez a szörnyűséges eset lenne az erőszakhullám oka. Azt mondanám inkább, hogy felszabadította a társadalomban felgyülemlett, a járvány és a vesztégzár miatt lefojtott agressziót. Épp ez benne a félelmetes: egyetlen hülye zsarú elég volt ahhoz, hogy 2020-ban az USA mintegy lázálomban újraélje az 1861 és 1865 között megvívott polgárháborúját.

*

Sorra fáradok bele Trianonba, az egészségügyi törzsbe, a 2022-es választások esélyeibe, az európai néppártokba, az ellenzékét maró kormányba, az egymást maró ellenzékbe, a soron következő nemzeti konzultációba, a Soros-kampány harmadik tealeöntésébe, lassan mindenbe, ami Magyarországról napról napra, óráról óra elér. Mindezekről természetesen megvan a saját véleményem, de már azt is unom. Semmi kedvem belemenni ingerült, parttalan vitákba, utánajárni, ki rágalmaz, ki cáfol, s ha néha megszólalok, jobbadán semleges témában, akkor is foghegyről. Közben valami kikezdehetetlen emberi üzenetre várok, amely túlvisz a haza, a közeli és távoli világ nyomorúságán, s mit tesz isten, olykor meg is kapom. Legutóbb Soproni András részeltetett ebben a kegyben a Facebookon közzétett Puskin-fordításaival.

Puskint fordítani a nagy elődök – Áprily Lajos, Galgóczy Árpád – ismeretében ugyancsak nyaktörő vállalkozás, de meg kell mondanom, hogy Soproni állja a versenyt. Mutatványként hadd másoljam ide a Dadámnak című töredékben maradt Puskin-vers átültetését. *„Zord napjaim hűséges társa, / Öreg daduskám, kedvesem! / A fenyves sűrűjébe zárva / Oly rég vársz rám türelmesen. / Búsulsz szobácskád ablakában, / Kitartóan, mint örködők, / És fürge tűid meg-megállnak / A ráncos ujjaid között. / A kapun át a messzi tájat, / A sáros földutat lesed; / A baljós sejtelem, a bánat, / El-elszorítja kebledet. / Hol úgy rémlik, hogy...”*

Mitől van az, hogy egy ilyen vers olvastán hirtelen kedvem támad diszszidálni a 19. századba, amikor akár száműzött dekabristaként is elvolnék Szibériában. S ha, teszem fel, 1840-ben eljutna hozzám az immár posztumusz strófa, én a kor még őszinte férfiszokása szerint megkönnyezném a pasztellszín költeményt. Legfőljebb az bosszantana, hogy mi a fészkes fenének kellett belemennie a világ egyik legnagyobb költőjének abba az átkozott, ostoba párbajba. Maradt volna inkább otthon – mi is ezt tesszük száznolcvan évvel később, igaz, hatósági javaslatra –, és akkor megtudhatnánk valamit arról, mi „rémlett úgy” a Dadusnak, a haláláig jobbagysorban élt Arina Rogyiovának.